

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
доктору педагогічних наук, професору
Зої Вікторівні РЯБОВІЙ

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента,
кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу,
керівника відділу забезпечення якості освіти
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
Почуєвої Ольги Олексіївни**

**на дисертаційне дослідження Давидової Наталії Андріївни
на тему «Управління розвитком медіакультури керівника закладів
загальної середньої освіти в системі методичної роботи»,
представленого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»**

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження

Нині медіакультура як суспільний феномен створює нове середовище існування, нову реальність. Вона дає можливість особистості бути сучасною, активно діяти в інформаційному середовищі, використовувати найновітніші досягнення техніки. Розвиток медіакультури серед керівників закладів освіти є надзвичайно актуальним оскільки компетентність цифрової епохи, розвиток медіакультури надає керівникам закладів освіти навички, знання та розуміння, необхідні для навігації та використання потенціалу цифрових технологій і медіаплатформ. У сучасну цифрову епоху медіаграмотність і медіакультура мають вирішальне значення для ефективного спілкування, критичного мислення та вирішення проблем. Із 2010 року в Україні розпочато реалізацію «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», яка у 2016 році завдяки активній роботі Інститут соціальної та політичної психології НАПН України була доопрацьована та оновлена. Саме оновлення і прийняття нової редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні є важливим складником модернізації освіти, який сприятиме побудові в країні інформаційного суспільства, розвитку економіки знань, становленню громадянського суспільства. Виходячи з основних положень Концепції, ключова роль реалізації медіаосвіти та формування медіакультури відводиться закладам загальної середньої освіти шляхом створення системи шкільної медіаосвіти. Створення такої системи можливе через обов'язкове впровадження у різні шкільні предмети елементів медіаосвіти, розроблення та розвиток різноманітних факультативних заходів, активізація гурткової роботи, що сприятиме формуванню медіакультурної особистості та розвитку інформаційно грамотного суспільства. Але все це не можливо реалізувати, якщо передусім не сформована медіакомпетеність і медіакультура у керівників закладів освіти.

Формування медіакультури є актуальним і для керівника закладу освіти, оскільки воно покращує комунікацію із зацікавленими сторонами, посилює залучення учнів до освітнього процесу, забезпечує ефективне врегулювання криз, підтримує професійний розвиток вчителів, та сприяє підтримувати позитивний імідж закладу освіти.

Ураховуючи все зазначене, дисертаційне дослідження Н.А. Давидової «Управління розвитком медіакультури керівника закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи» є актуальним у контексті цілеспрямованого впливу на управлінський процес закладів загальної середньої освіти з метою створення умов для розвитку та забезпечення розвитку медіакультури керівника в системі методичної роботи.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження сприяє усуненню суперечностей між поширенням медіаінформації, до якої діти мають необмежений доступ, та невідповідністю керівників закладів загальної середньої освіти щодо впровадження медіакурсів в освітній процес щодо формування в учнів медіакультури належного рівня; між рівнем вимог до професіоналізму керівників закладів загальної середньої освіти й недостатнім рівнем їхньої медіакультури, необхідним для успішної професійної діяльності; між необхідністю розвитку медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти й недостатньою мобільністю методичної служби ЦПРПП.

Дослідження виконано згідно з планами науково-дослідницьких робіт Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України та відображає окремі результати науково-дослідницької теми «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (реєстраційний номер УкрІНТЕІ 0120U104637, дата реєстрації 30.10.2020 р). Тему дослідження зареєстровано на засіданні Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 28.05.2019 р.) (с.28).

Зміст дисертації та її виклад свідчать про завершене наукове дослідження, у якому розв'язано поставлені науково-практичні завдання.

Обґрунтовуючи актуальність дослідження, Н.А. Давидова логічно вибудовує стратегію наукового пошуку, коректно визначає мету, об'єкт і предмет дослідження, а для досягнення встановленої мети доцільно визначає основні завдання та методи дослідження.

Дисертація має чітку структуру, науково виважену й логічно вибудовану; складається зі вступу, трьох розділів, які є завершеними та взаємопов'язаними, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертанткою під час дослідження були одержані такі наукові результати:

- уперше розроблено й теоретично обґрунтовано модель управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи на засадах системного, андрагогічного, акме-синергетичного, компетентнісного, кваліметричного підходів. Це в свою

чергу сприяє запровадженню в роботу центрів професійного розвитку педагогічних працівників, корекційно-розвивальних програм онлайн-курсу;

- зроблений добір методів і прийомів щодо формування медуаккультури, які будуть сприяти ефективній роботі керівника ЗССО;

- описано технологію управління розвитком медіакультури керівників ЗССО, сприяє розв'язання таких завдань, як, розробка й запровадження в методичну роботу корекційно-розвивальних програм онлайн-курсу з метою підвищення медіакультури управлінців з урахуванням специфіки колективу та умов організації;

- визначенні критеріїв та показників субмоделі розвитку медіакультури керівників ЗССО, які використовуються під-час діагностики, планування та проєктування змісту розвитку медіакультури керівників ЗССО. Також визначені критеріїв та показників сприяють регулюванню процесу розвитку медіакультури керівників ЗССО в системі методичної роботи;

- уточнено визначення поняття «управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи», під яким дисертант розуміє цілеспрямовані дії керуючої системи (методична консультативна служба ЦПРПП) на керовану (керівник ЗССО), у результаті якої відбуваються зміни об'єктів від нижчого рівня до вищого. Саме завдяки цьому процесу формується здатність керівника ефективно взаємодіяти зі ЗМІ, належним чином поводитися в інформаційному середовищі.

- виокремленні ключові структурні компоненти медіакультури керівників ЗССО, а саме: стійка мотивація та інтерес до формування й розвитку медіакультури, формування мотивації готовності щодо роботи в медіапросторі; розуміння впливу медіа на особистість і суспільство; здатність до критичного мислення; здатність розрізняти інформаційне забезпечення сучасного суспільства; уміння здійснювати обґрунтований вибір медіазасобів для реалізації педагогічних цілей; уміння комунікувати: отримувати та передавати медіаінформацію; здатність до самоосвіти та саморозвитку за допомогою медіа середовища; удосконалено зміст методичної роботи щодо управління розвитком медіакультури керівників ЗССО через запровадження дистанційного навчання.

Заслугує окремої уваги розроблені автором методичні рекомендації щодо впровадження розробленої моделі та програма спецкурсу для керівників ЗССО за темою «Розвиток медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти». Програма спецкурсу спрямована на розвиток медіакультури керівників, сприяє формуванню: предметно-методична компетентності, яка характеризується здатністю добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів, розвивати в учнів критичне мислення та інноваційна компетентність, яка характеризується здатністю використовувати інновації у професійній діяльності. Зміст спецкурсу відповідає завданням Концепції «Нова українська школа», Концепції впровадження медіаосвіти в Україні щодо запровадження наскрізного навчання, активних та інтерактивних форм і методів навчання, діяльнісного та інтегрованого підходів. Програму спецкурсу сформовано на засадах новітніх підходів з урахуванням потреб педагогічних працівників, представників держави та громадянського суспільства.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У першому розділі – «Теорія та практика розвитку медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи» автором був здійснений теоретичний аналіз предмету та об'єкту дисертаційного дослідження, розкриті ключові аспекти медіакультури керівників ЗССО, розглянутий сучасний стан управління розвитком медіакультури керівників ЗССО в систему методичної освіти.

На основі наукових праць як зарубіжних та і вітчизняних дослідників автором проведений ґрунтовний аналіз дефініції «медіакультура» з позиції різних наукових підходів (с. 46, таблиця 1.1). Завдяки здійсненому аналізу автор стверджує, що «медіакультуру як здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інфосередовищі та вміння формувати образи й знаки, через які здійснюється ідеологічний, політичний, культурний вплив на аудиторію» (с. 49).

На основі проведеного аналізу наукових джерел аспірант констатує що існують різні погляди на розуміння структури медіакультури, та виокремлює наступні складники медіакомпетентності, а саме: знання сучасних тенденцій розвитку різних мультимедійних технологій та дидактичних можливостей їх реалізації; орієнтація в потоці інформації та вміння швидко аналізувати цей потік; знання способів проєктування електронних дидактичних засобів та вміння використовувати їх навчальному процесі; розуміння педагогічних особливостей різних медіазасобів та їх можливостей для особистісного розвитку слухачів; уміння здійснювати обґрунтований вибір мультимедіа-засобів для реалізації педагогічних цілей; уміння проєктувати педагогічні цілі й завдання з обліком педагогічних ресурсів електронних засобів навчання; знання особливостей сприйняття медіатекстів; навички аналізу змісту медіатекстів; здатність до самостійного створення медіатекстів; уміння розробляти методики проведення комп'ютерних практичних занять; – уміння розробляти конспекти навчальних занять, фрагменти відеосупроводу в аналоговому й цифровому форматі, електронні навчально-методичні комплекси; уміння працювати з електронною поштою (e-mail); уміння адмініструвати вебсайт (вебсторінку), проводити віртуальні консультації та відеоконференції (с. 51). Саме на цих складниках дисертанткою буде побудована модель управління розвитком медіакультури керівника закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи.

Автор у своєму дослідженні доводить, що управління розвитком медіакультури керівників в закладі загальної середньої освіти в системі методичної роботи – це цілеспрямовані дії керуючої системи (методична консультативна служба ЦПРПП) на керовану (керівник ЗССО), у результаті якої відбуваються зміни об'єктів від нижчого рівня до вищого, а саме формується здатність керівників ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інфосередовищі (уміння виражати себе й спілкуватися за допомогою медіазасобів), осмислене розуміння реальності, створеної медіаджерелами та вміння засвоювати та передавати нові знання за допомогою медіа (с. 83).

Здійснивши аналіз понять «культура», «медіакультура», «розвиток», «управління», визначивши особливості медіакультури керівників закладів

загальної середньої освіти, розглянувши мету, завдання, принципи, функції та структуру методичних служб; спираючись основні положення нормативних документів, автором було виокремлено повноваження керівників ЗССО та визначено функції управлінської діяльності.

Актуальність аналізу стану управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи, дисертантка, виокремлює виконання наступних завдань: охарактеризувати методи та форми роботи методичної служби, що сприяють розвитку медіакультури керівника ЗССО; з'ясувати доцільність, змістовність методичних заходів, які проводить методична служба щодо розвитку медіакультури керівників ЗССО; визначити рівень інформаційно-методичного забезпечення керівників ЗССО щодо розвитку сформованої медіакультури керівників (методичними посібниками, брошурами, глосаріями тощо); – здійснити аналітичний та статистичний огляд проведення методичних заходів для керівників ЗССО щодо розвитку сформованої в них медіакультури (с. 84-84).

Зокрема, спираючись на визначення поняття «медіакультура» можемо стверджувати, що медіакультура керівника закладу загальної середньої освіти – це здатність управлінця ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інфосередовищі (уміння виражати себе й спілкуватися за допомогою медіазасобів), осмислено розуміти реальність, створену медіаджерелами та вміння засвоювати та передавати нові знання за допомогою медіа (с. 102).

У другому розділі – «Модель управління розвитком медіакультури керівників закладу загальної середньої освіти в системі методичної роботи» було обґрунтовано структуру, зміст моделі управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи; визначені критерії та показники рівнів сформованості медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти та представлена технологія управління розвитком медіакультури керівників ЗССО в системі методичної роботи.

Для розробки авторської моделі управління розвитком медіакультури керівників закладу загальної середньої освіти в системі методичної роботи були проаналізовані теоретичні, практичні аспекти моделювання в педагогічних системах, також були враховані вимоги професійного стандарту керівника (директора) ЗССО (с. 105).

Розроблена аспірантом модель управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в умовах методичної служби спрямована на розв'язання таких завдань, як розробка й запровадження в методичну роботу корекційно-розвивальних програм онлайн-курсу для підвищення розвитку медіакультури керівника з урахуванням особливостей певної категорії й умов закладів, у яких вони працюють; добір методів і прийомів, що сприятимуть ефективній роботі менеджера; – моніторинг результатів діяльності керівників закладів загальної середньої освіти (с. 114).

В основу розробленої моделі покладено концептуально-цільовий, змістовий, організаційно-структурний, процесуально-технологічні та результативно-корекційні блоки. Визначені блоки моделі структурно пов'язані між собою та послідовно реалізують концептуальні основи

управління та організації процесу управління розвитком медіакультури керівників закладу загальної середньої освіти в системі методичної роботи (с. 144).

Для побудови факторно-критеріальної (кваліметричної) субмоделі визначення рівня сформованості медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти аспірантом були виокремлені та охарактеризовані компоненти медіакультури: критерії та показники їх оцінювання (с. 136., табл. 2.3.).

Зважаючи на обмеженість вивчення питання щодо структурних компонентів медіакультури педагогів та управлінців, аспірантом було проаналізовано поняття «технологія управління» та наведено такі компоненти медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти, як науково-теоретична та методологічна підготовка керівника ЗЗСО до застосування медіа в освітньому процесі; психолого-педагогічна підготовка керівника ЗЗСО до розвитку медіакультури; комунікативна діяльність; критична автономія; практичні вміння; медіакреативні здатності та вміння; інформаційна культура (с. 156).

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка моделі управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи» було здійснено організацію експериментальної перевірки розробленої моделі; проаналізовано результативність впровадження розробленої моделі та розроблено методичні рекомендації щодо впровадження моделі управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи.

Для перевірки результативності розробленої авторської моделі було організовано та здійснено експериментальну перевірку, у ході якої для визначення якісних показників активно використовувалась факторно-критеріальна модель сформованості медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти, яка складається з 7 факторів та 27 критеріїв (с. 182, 244).

Для ефективності та достовірності результатів дослідження керівникам закладів загальної середньої освіти була запропонована анкета, питання якої уможливили з'ясувати мотиви участі управлінців в експерименті (с. 167, табл. 3.2, рис. 3.3.). Аналіз опитування засвідчив такі результати, наведені в табл. 3.3, а саме: учасники експериментальної та контрольних груп мають наближено однаковий рівень сформованості медіакультури. Привертає увагу те, що виявлений рівень готовності керівника закладу загальної середньої освіти щодо розвитку медіакультури майже збігається з визначеним під час атестації кваліфікаційним рівнем (с. 167).

Результатами запровадження моделі управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи є: підвищення рівня медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи (достатній, високий рівні); позитивна динаміка розвитку медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти (високий рівень); побудова індивідуальної траєкторії розвитку медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти; досягнення взаємоузгодженості дій на рівнях: методичної / консультативної служби ЦПРПП – адміністрація школи – керівник закладу

загальної середньої освіти щодо визначення рівня сформованості медіакультури керівників ЗЗСО; розвиток ініціативи й підвищення активності керівників ЗЗСО щодо участі в самооцінюванні; позитивна динаміка задоволеності учасників освітнього процесу результатами діяльності, як навчальної для учнів, так і професійної для вчителів (с. 188).

За результатами дослідження було розроблено методичні рекомендації для суб'єктів різних рівнів управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи та методичний комплекс з розвитку медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти, у якому запропоновано діагностичні матеріали з обґрунтуванням методики їх застосування, авторський онлайн-курс «Розвиток медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти», навчальний та навчально-тематичний план та методичні рекомендації до його застосування в системі методичної роботи району (с. 207).

Результати дисертаційного дослідження відображено в загальних висновках, які є достовірними та корелюються з висновками до кожного розділу та відображають досягнення мети та виконання завдань дослідження.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях

Для розв'язання поставлених завдань дисертанткою було опрацьовано 144 наукових джерел, з них 8 іноземною мовою. Теоретичні положення та висновки результатів дисертаційного дослідження відображено в 4 одноосібних друкованих працях, з них: 3 публікації у провідних фахових виданнях України, 1 – у міжнародному виданні. Апробація результатів дисертації, основні результати дослідження представлено в доповідях та обговорено на 3 Всеукраїнських конференціях.

Значущість отриманих результатів для науки та практичного використання

Практичне значення дослідження полягає в розробці автором онлайн-курсу «Розвиток медіакультури керівників ЗССО», а також науково-методичного забезпечення для його запровадження.

Дискусійні положення та певні зауваження щодо дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Давидової Наталії Андріївни звертаємо увагу на деякі дискусійні питання.

1. На наш погляд, доцільно було б розкрити питання діяльності Центрів професійного розвитку педагогічних працівників, оскільки у концептуально-цільовому та результативно-корекційному блоках моделі (с. 114) ці установи включені до системи неперервного підвищення освіти керівників ЗССО.

2. Дискусійними є питання наповнення змістовного блоку розробленої моделі в частині напрямів розвитку медіакультури керівників (с.114). На нашу думку, більш доцільним було б залишити лише онлайн і офлайн навчання та назвати цій напрям «Форми організації освітнього процесу». Також є суперечливим питанням щодо тематичних спецкурсів академічної мобільності ЦПРПП, оскільки данні установи не визначені, як ті, що мають

3. На наш погляд, у межах дослідження доречним було б більш детально описати технологію розвитку медіакультури керівника закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи.

4. У межах дослідження доцільно було б збільшити кількість наочного матеріалу обробки результатів дослідження (графіки, діаграми тощо).

Висловленні зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного Давидовою Наталією Андріївною дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Давидової Наталії Андріївни «Управління розвитком медіакультури керівників закладів загальної середньої освіти в системі методичної роботи» є завершеною, цілісною, самостійною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає чинним вимогам, зокрема є завершеним самостійним науковим дослідженням і відповідає «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установ)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами); «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу,
керівники відділу забезпечення якості освіти
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

A large, stylized handwritten signature in blue ink, which is the signature of Olga Pochueva.

Ольга ПОЧУЄВА